

Sivistysvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU; Tie koulumenestykseen, suositus

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EU; Tie koulumenestykseen, suositus (E 115/2022 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- opetusneuvos Erja Vitikka, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Ulla-Jill Karlsson, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtava arviointiasiantuntija Jan Hellgren, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- arviointiasiantuntija Annette Ukkola, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- opetusneuvos Katri Kuukka, Opetushallitus

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio on laatinut ehdotuksen neuvoston suositukseksi aiheesta ”Tie koulumenestykseen”. Ehdotetulla suosituksella kumotaan ja korvataan neuvoston vuonna 2011 antama suositus koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseen tähtäävistä politiikoista, ja se perustuu viimeksi mainitun täytäntöönpanosta saatuihin kokemuksiin.

Neuvoston vuoden 2011 suosituksen hyväksymisen jälkeen Euroopan maat ovat kohdanneet uusia tilanteita, haasteita ja mahdollisuuksia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi koulutusjärjestelmiin. Niihin kuuluvat EU:n ulkopuolisista maista EU:hun saapuvien kouluikäisten maahanmuuttajien määrän kasvu ja covid-19-pandemia.

Huoli perustaitojen hallinnan heikkenemisestä, minkä vuoden 2018 PISA-tulokset osoittavat, on ollut paljon esillä poliittisessa keskustelussa. Koulutustutkimus on tuottanut uutta tietoa, ja EU:n tason politiikkayhteistyö on tuonut esiin puutteita ja lisätyötä vaativia aloja. Näin ollen on asianmukaista tarkistaa, päivittää ja parantaa neuvoston vuonna 2011 antamaa suositusta.

Valiokunnan lausunto SiVL 29/2022 vp

Uusi ehdotus on aiempaa laajempi, koska siinä käsitellään samanaikaisesti sekä perustaitoja että koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä koskevia EU:n tason tavoitteita. Ehdotuksessa tuodaan esiin näiden kahden haasteen, niitä aiheuttavien tekijöiden ja niiden ratkaisemiseksi toteutettavien toimenpiteiden täydentävyyttä. Lisäksi ehdotuksella laajennetaan näkökulmaa koskemaan muita näkökulmia, joilla on vahva vaikutus oppimistuloksiin, kuten hyvinvointia koulussa.

Komission ehdotuksessa neuvoston suositukseksi aiheesta ”Tie koulumenestykseen” vahvistetaan uusi toimintakehys, jonka avulla jäsenvaltiot voivat kehittää omaa strategiaansa koulumenestyksen parantamiseksi asianmukaisella tasolla kunkin koulutusjärjestelmän rakenteen mukaisesti, tukien sitä tehokkaalla tiedonkeruulla ja seurannalla. Päivitetyssä kehyksessä esitetään politiikkatoimia, joissa keskitytään voimakkaammin ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Jäsenvaltiot voivat soveltaa ja yhdistää politiikkatoimia omien kansallisten olosuhteidensa ja tarpeidensa mukaisesti.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää kannatettava ja tärkeänä vastata ajankohtaisiin koulutuksellisiin haasteisiin. Valtioneuvosto pitää hyvänä hyvinvoinnin ja inklusion edistämisen näkökulmaa.

Valtioneuvosto pitää hyvänä suosituksia, joilla voidaan osaltaan tukea myös kansallisia kehittämistoimia.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä on varsin laaja kokonaisuus, joka koskee useita oppilas- ja opiskelijaryhmiä erilaisine tarpeineen. Valtioneuvosto toteaa, että ehdotuksen tavoitteita voisi vielä kohdentaa.

Valtioneuvosto pitää keskeisenä perustaitojen vahvistamisen näkökulmaa koulupudokkuuden ehkäisemisessä ja toteaa, että niiden näkyvyys osana suositusta voisi olla vahvempi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Ehdotetulla suosituksella on tarkoitus kumota ja korvata Euroopan neuvoston vuonna 2011 antama suositus koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseen tähtäävistä politiikoista. Nyt käsiteltävänä oleva ehdotus on aiempaa laajempi sisältäen sekä perustaitoja että koulunkäynnin keskeyttämisen ehkäisemistä koskevia EU:n tavoitteita. Päivitetyssä kehyksessä on esitetty politiikkatoimia, joissa on keskitytty aikaisempaa voimakkaammin ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty hyvinvoinnin tukemiseen ja inklusion edistämiseen.

Sivistysvaliokunta valtioneuvoston kantaan yhtyen pitää ehdotusta kannatettavana ja katsoo, että sillä vastataan ajankohtaisiin koulutuksellisiin haasteisiin. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota kyseisiin asioihin useissa eri yhteyksissä painottaen perustaitojen opettamisen ja oppimisen sekä

Valiokunnan lausunto SiVL 29/2022 vp

lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuen tärkeyttä (SiVM 19/2021 vp — VNS 1/2021 vp ja SiVL 5/2021 vp — HE 241/2020 vp).

Koulupudokkuuden ehkäisemisessä ja inklusion vahvistamisessa on tärkeää luoda ja vahvistaa selkeät ja joustavat rakenteet, joilla varmistetaan riittävä ja oikea-aikainen tuki sitä tarvitseville. Pienryhmäopetusta tulee kouluissa toteuttaa oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Oleellista on kiinnittää huomiota hyvään johtamiseen. Lasten ja nuorten tukemisen onnistumisessa on tärkeää, että siihen sitoutuvat kaikki kouluyhteisön työntekijät sekä muut lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tahot.

Sivistysvaliokunta aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 6/2021 vp — VNS 7/2020 vp) viitaten korostaa hyvin painokkaasti, että tulevaisuudessakin päätöksenteko koulutuspolitiikasta tulee pitää jäsenmaissa. Siten on hyvä, että ehdotuksessa on tuotu esille, että jäsenvaltiot voivat soveltaa ja yhdistää esitettyjä politiikkatoimia omien kansallisten olosuhteidensa ja tarpeidensa mukaisesti.

Perustaidot ja yhdenvertaiset oppimisedellytykset

Valiokunta valtioneuvoston kantaan yhtyen pitää keskeisenä perustaitojen, luku-, kirjoitus- ja laskutaitojen, vahvistamisen näkökulmaa. Kuten valtioneuvoston kannassa on todettu, niiden näkyvyys osana suositusta voisi olla esitettyä vahvempi. Perustaitojen hallitseminen luo ihmiselle edellytykset eri oppiaineiden oppimiselle sekä jatko-opinnoissa ja työelämässä menestymiselle sekä laajemminkin yhteiskunnassa toimimiselle.

On tärkeää, että ehdotukseen sisältyvässä strategiassa on tuotu esille oppilaan sosioekonomisen taustan vaikutus oppimiseen ja suositeltu kehitettäväksi tai vahvistettavaksi kohdennettuja toimia oppijoille, joilla on oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeita. Myös koulutuksen eriytymiskehitykseen puuttuminen on keskeistä. Koulupudokkuus, oppijoiden alisuoriutuminen ja koulujen segregatio liittyvät laajempaan yhteiskunnalliseen kysymykseen alueellisesta eriytymisestä erityisesti suuremmissa kaupungeissa. Tähän haasteeseen tulee etsiä ratkaisuja hallinnonalojen yhteistyössä sekä kansallisella että paikallisella tasolla.

Karvin arviointitulokset ovat osoittaneet, että suomalainen perusopetus on tasa-arvoista ja tasalaatuisia. Perusopetuksessa oppilaiden osaaminen on kouluissa samaa tasoa eri puolilla maata. Oppilaan kielitausta, oppilaitoksen opetuskieli ja kuntaryhmä selittävät vain pienen osan osaamiseroista perusopetuksen alussa ja lopussa. Sen sijaan osaamiseroja on osoitettu olevan yksilöiden välillä.

Saadun selvityksen mukaan oppimistulosarviointien perusteella vaikuttaa siltä, että perusopetus ei välttämättä pysty kuromaan umpeen oppilaiden kotitaustasta johtuvia osaamiseroja. Peruskoulusta toiselle asteelle siirtyä oppilaita, joilla on puutteita perustaidoissa ja koulun opetuskielen ymmärtämisessä. Tämä heijastuu koulutusjärjestelmässämme varsinkin ammatillisessa koulutuksessa, mutta myös lukiokoulutuksessa, lisääntyvään tuen tarpeeseen.

Edellä esitetyn ongelman lisäksi on tarpeellista kiinnittää huomiota myös jatko-opintoihin hakeutumisen ja pääsemisen taustalla oleviin tekijöihin. Asiantuntijalausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että korkeasti koulutettujen huoltajien lapset hakevat useammin lukioon ja pääsevät

Valiokunnan lausunto SiVL 29/2022 vp

ensisijaiseen hakukohteeseensa useammin kuin matalasti koulutettujen huoltajien lapset. Korkeasti koulutettujen huoltajien lapset pääsevät matalasti koulutettujen huoltajien lapsia useammin myös korkeakouluun, erityisesti yliopistoon.

On erittäin tärkeää seurata digitalisaation ja digimenetelmien käytön vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Laitteiden käyttö kuuluu nykypäivään ja on koko ajan lisääntymässä myös koulumaailmassa. Niiden vaikutukset lasten kehitykseen ja oppimistuloksiin eivät kuitenkaan ole pelkästään myönteisiä. Valiokunta painottaa, että on tärkeää jatkaa digitalisaation ja digimenetelmien vaikutusten tutkimusta ja soveltaa tutkimustietoa opetukseen.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Valiokunta kannattaa esitettyjä politiikkatoimia, joissa keskitytään entistä voimakkaammin ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Oikea-aikaisella puuttumisella ja tukemisella voidaan vähentää ongelmien vaikeutumista ja kasautumista sekä useiden eri palvelujen tarvetta.

Oleellista on luoda tehokkaat toimenpiteet, joilla voidaan tukea lasten ja nuorten kouluun kiinnittymistä ja ehkäistä turhia poissaoloja. Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että oppilaiden koulupoissaolot ovat lisääntyneet perusopetuksessa viime vuosina, mihin koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi. Runsaiden poissaolojen on todettu olevan yhteydessä moniin hyvinvointia heikentäviin ja syrjäytymistä aiheuttaviin tekijöihin, heikentyneisiin oppimistuloksiin ja koulupudokkuuteen.

Suomessa on kansallisin toimin, esimerkiksi sitouttavan kouluyhteisötyön mallilla, pyritty vaikuttamaan kouluviihtyvyyden parantamiseen ja poissaolojen ehkäisemiseen suunnitelmallisesti.

Valiokunta toteaa, että yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset edellyttävät oppilaiden ja heidän perheidensä tarpeiden ja turvallisuuden huomioimista myös varsinaisten koulupäivien ulkopuolella. Suomessa tähän tarpeeseen on vastattu eri keinoin, sivistysvaliokunnan hallinnonalalla esimerkiksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koululaisten harrastamisen Suomen mallin mukaisilla toiminnoilla sekä nuorisotyöllä.

Lopuksi

Ehdotuksessa suositellaan, että jäsenvaltiot kehittävät ja vahvistavat olemassa olevia kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason tiedonkeruu- ja seurantajärjestelmiä. Jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että politiikan eri tasoilla on käytettävissä tietoja eri näkökohdista ja että kyseisiä tietoja hyödynnetään ongelmien ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen toimenpiteitä luotaessa sekä laajemminkin toimintapolitiikkojen suunnittelussa, ohjauksessa, seurannassa ja arvioinnissa.

Valiokunta valtioneuvoston kantaan yhtyen toteaa, että esitys on varsin laaja kokonaisuus, joka koskee useita oppilas- ja opiskelijaryhmiä erilaisine tarpeineen, minkä vuoksi ehdotuksen tavoitteita olisi tarpeellista kohdentaa. Ehdotuksen laajuuden vuoksi sen toteutumisen etenemistä on tarpeellista seurata myös kansallisesta näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto SiVL 29/2022 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sivistysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 15.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sofia Vikman kok
varajäsen Sari Multala kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen